

२०७६/०४/२०

चितवन जिल्ला अदालत
ईजलाश
माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री हेमन्त रावल

आदेशपर्चा

वादी: बासुप्रसाद पुडासैनी समेतको जोहरीले नेपाल सरकार

प्रतिवादी: अस्मिता कार्की समेत

०७६-C१-००४७

मुद्दा - आत्महत्या गर्न दुरुत्साहन

मिति	आदेशको छोटकरी ब्यहोरा	कैफियत
२०७६/०४/०९	<p>यसमा, प्रस्तुत मुद्दाको अभियोग पत्रसाथ अदालतमा उपस्थित गराईएका प्रत्येवादीहरु रवि लामिछाने, युवराज कडेल र रुकु भन्ने अस्मिता कार्कीको अदालत समक्षको बयान कार्य सम्पन्न भई थुनछेक आदेश प्रयोजनका लागी प्रस्तुत मुद्दा ज ईजलास समक्ष पेश हुन आएको रहेछ।</p> <p>हाल मृतक रहेका शालीकराम पुडासैनी मिति २०७६/०४/२० गते वेलुका अन्दाजी ८.०० बजे तिर घटनास्थल चितवन जिल्ला भरतपुर महानगरपालीका वडा नं १ नारायणगढ बजारको पोखरा बसपार्क स्थित होटल कंगारुको कोठा नं २०२ को सिलीड पंखामा नाईलनको डोरीमा झुण्डीई पासो लगाई आत्महत्या गरेको र निज मृतकले मर्नु भन्दा पहिले निजले आफ्नो ९८५१०२६८४६ नं र ९८१०१०४१५३ नं को सामसुड ग्यालेक्सी कम्पनीको मोबाईलमा निजको आवाजमा रिकर्ड गरेको भनिएको भिडियोमा यी प्रत्येवादीहरुले</p>	

धाक धम्की दिई, पडयन्त्र गरी शारीरिक र मानसिक यातना समेत दिई आफुलाई आत्महत्या गर्नु पर्ने अवस्थामा पुर्‍याएकाले आफुले आत्महत्या गरेको भनि व्यक्त गरेको भनाई सहितको भिडियो रिकर्ड उपलब्ध भएकाले मृतकलाई आत्महत्या गर्न दुरुत्साहन गर्ने यी प्रत्येवादीहरुलाई मुलुकी अपराध संहिता २०७४ को दफा १७७ र दफा १८५ बमोजिमको कसुर अपराधमा सोही संहिताको दफा १८५(२) बमोजिम हदै सम्मको कैद सजाय र जरिवाना गरी पिडितको नजिकको हकवाला परिवारलाई सोही संहिताको दफा १८६ बमोजिमको मनासिव क्षतिपूर्ती रकम समेत दिलाई भराई पाउ भन्ने वादी नेपाल सरकारको अभियोग माग दावी रहेको पाईन्छ ।

मृतक शालीकराम पुडासैनीले मिति २०७६।०४।२० गते बेलुका ८.०० बजे तिर भुण्डीएर आत्महत्या गरेको भनिएको घटनास्थल कंगारु होटलको कोठा नं २०२ को सिलिड पंखामा नाईलनको डोरीले भुण्डीएको अवस्थामा मृत शरीर रहेको र निजले आत्महत्या गर्नु भन्दा पहिले आफुलाई यी प्रत्येवादीहरु रवि लामिछाने, युवराज कडेल र अस्मिता कार्की समेतले विभिन्न पडयन्त्र गरी फसाई, मर्नुपर्ने सम्मको कारण, अवस्था र परिस्थिती श्रृजना गरेकाले आफुले बाध्य भई आत्महत्या गरेको भनि मर्नु भन्दा पहिले निजले व्यक्त गरेको भनाई सहितको निजको ९८५१०२६८४६ र ९८१०१०४१५३ नं को मोबाईलमा रिकर्ड भएको र सामाजिक संजालबाट सार्वजनिक भएको सोही भिडियो नै प्रस्तुत मुद्दामा प्रमाण स्वरूप पेश भएको अवस्था छ । भिडियो सार्वजनिक भए पश्चात आरम्भ भएको अनुसन्धानका क्रममा पक्राउ परेका यी प्रत्येवादीहरु विरुद्ध निजहरु पक्राउ परिसके पछि, मृतक शालीकराम पुडासैनीको श्रीमती सम्भना पुडासैनीले यी प्रत्येवादीहरुकै कारण आफना पती शालीकराम पुडासैनीले आत्महत्या गरेकाले निजहरुलाई कानून बमोजिम सजाय गरि पाउ भनि मिति २०७६।०५।०१ गते दिएको किटानी जाहेरी मिसिल संलग्न रहेको अवस्था छ ।

उल्लेखित अवस्थाको प्रस्तुत मुद्दामा प्रत्येवादीहरु रवि लामिछाने र युवराज कडेलले अधिकार प्राप्त अधिकारी र अदालत समक्षको बयानमा हाल मृतक रहेका शालीकराम पुडासैनी र आफुहरु केही समय न्यूज२४ टेलिभिजनको सिधा कुरा जनातासंग नामक कार्यक्रममा संगै काम गर्ने गरेको र निजले पछिल्लो दुई महिना यता सो कार्यक्रम छोडी माउण्टेन टेलिभिजनमा काम गर्ने गरेको र आफुहरुले संगै काम गर्दाको अवस्थामा होस या निजले आफुहरुसंगको कार्यक्रम छोडी अलग्गै काम गर्दाको अवस्थामा होस, निजलाई कुनै पनि किसिमको धाक, धम्की, दबाव नदिएको, निजका विरुद्ध कुनै पडयन्त्र नगरेको र निजले आत्महत्या गरेको भन्ने विषयसंग आफुहरुको कुनै सम्बन्ध नभएको भनि आरोपमा पूर्णतः

ईन्कार रही गरेको वयान मिसिल संलग्न रहेको अवस्था छ ।

अर्का प्रत्येवादी रुकु भन्ने अस्मिता कार्कीले हाल मृतक रहेका शालीकराम पुडासैनीसंग सामाजिक संजाल फेशबुक मार्फत सम्पर्क, चिनजान र भेटघाट भई साथीको रूपमा सम्बन्ध रहेको अवस्थामा निजले आफु अविवाहित भएको भनि विवाहको प्रस्ताव समेत राखेका र आफुहरुका बिच केही समय प्रेम सम्बन्धमा रहेपनि पछि निज विवाहित भएको कुरा आफुले थाह पाई निजको श्रीमतीसंग समेत कुरा भए पछि आफु निज शालीकराम पुडासैनीसंगको सम्बन्धबाट टाढिएर बसेको हु । निजले नै आफुलाई विवाहका लागी पटक पटक दबाव दिने गरेका थिए । यो अवस्थामा पनि मैले निजलाई कुनै दबाव, धाक धम्की दिएको वा निजसंगको सम्बन्धलाई दुरुपयोग गरी निजलाई फसाउने सम्मको कुनै षडयन्त्र गरेको होईन । यी अन्य प्रत्येवादीहरु रवि लामिछाने र युवराज कडेललाई पहिले चिनेको थिएन । प्रस्तुत मुद्दामा पक्राउ परी प्रहरी हिरासतमा रहेको अवस्थामा निजहरुलाई देखि चिनेको हु भनि अभियोग आरोपमा पूर्णतः ईन्कार रही गरेको वयान मिसिल संलग्न रहेको देखिन्छ ।

मिसिल संलग्न मृतक शालीकराम पुडासैनीको शव परिक्षण प्रतिवेदनमा मृत्युको कारण झुण्डीएको (Hanging) उल्लेख भई निजको घाटीको हडडी भाचिएको र घाटीमा डोरीको डाम भएको भन्ने उल्लेख छ । घटनास्थलको कंगारु होटलको कोठा नं. २०२ मा रहेका निज शालीकराम पुडासैनी घटना मिति २०७६।०४।२० गते बेलुका ८ वजे सम्म पनि खाना खान होटलको तल नभरे पछि होटलको कर्मचारी निजलाई बोलाउन कोठामा गई ढोका ढकढकाउदा कोठाको भित्रबाट चुक्कुल लागेको, ढोका नखोलेको र भित्रबाट कुनै आवाज प्रतिक्रिया समेत नआए पछि शंका लागी प्रहरीलाई खबर गरेकोमा घटनास्थलमा केही बेरपछि पुगेको प्रहरीले बलपूर्वक ढोका खोल्दा कोठा भित्र पंखामा नाईलनको डोरीमा झुण्डीएको अवस्थामा मृतकको लाश रहेको भन्ने लाशजांच प्रकृती मुचुल्का रहेको देखिन्छ ।

घटनास्थल प्रकृती मुचुल्कामा लाश झुण्डीएको कोठामा दुईवडा वेड, टेबुल रहेको, झुण्डीएको लाशको नजिकै मृतकले प्रयोग गर्ने गरेको ९८५१०२६८४६ र ९८१०१०४१५३ नम्बरको सिमकार्ड भएको सामसुड ग्यालेक्सी कम्पनीको मोवाईल रहेको र सोही मोवाईलमा निज शालीकराम पुडासैनीले आत्महत्या गरि मर्नु भन्दा पहिले रिकर्ड गरेको भनिएको भिडियोमा यी प्रत्येवादीहरु रवि लामिछाने र युवराज कडेलले प्रत्येवादी मध्येकी अस्मिता कार्कीसंग आफुलाई

✓

विवाह गराई विदेश अस्टेलिया पठाई दिने भनि सम्पर्क गराई दिएका र पछि विदेश जाने कुरा नमिले पछि प्रेम सम्बन्धमा रही काठमाण्डौमा रहदा बस्दा निज अस्मिता कार्कीले आफुलाई बढी नै हेप्ने साले खाते भनि अपमानित गर्ने र दुर्व्यवहार समेत गर्न थाले पछि आफु निजवाट टाडिएर निजसंग कुनै सम्पर्क नगरी बसी आएकोमा यी प्रत्येवादीहरु रवि लामिछाने र युवराज कडेलसंग न्यूज२४ टेलिभिजनमा सगै काम गर्दाका बखत निजहरुका आर्थिक लेनदेन र कारोवारो सम्बन्धी सबै कुरा आफुले थाह पाएका कारण आफुलाई फसायर बदनाम गर्न मसंग प्रेम सम्बन्धमा रहेकी निज अस्मिता कार्कीलाई प्रयोग गरी निजलाई मैले बलात्कार गरेको भन्ने झुठो आरोप लगाई मेरा विरुद्धको कार्यक्रम टेलिभिजनमा प्रशारण गरी सार्वजानिक गर्ने षडयन्त्र गर्न लागेका भन्ने कुरा आफुले थाह पाए पछि आफु बाध्य भई निजहरुकै कारणले आत्महत्या गर्ने निणयमा पुगी आत्महत्या गरेको भनि मृतक शालीकराम पुडासैनीले आत्महत्या गरी मर्नु भन्दा पहिले आफ्नो मोवाइलमा भिडियो रिकर्ड गरेको भिडियो मिसिल संलग्न रहेको अवस्था छ ।

घटना विवरणमा बुझिएका व्यक्ति प्रमिला शर्मा भुपाल समेतका व्यक्तिले यी प्रत्येवादीहरुको कारणले आफुले आत्महत्या गरेको भनि शालीकराम पुडासैनीले गरेको निजको भिडियो रिकर्ड सामाजिक सन्जालमा सार्वजानिक भए पछि मात्र प्रस्तुत घटनाका बारेमा आफुहरुले थाह पाएको भनि गरेको कागज मिसिल संलग्न रहेको देखिन्छ ।

उल्लेखित बस्तुस्थिती, तथ्य, अवस्था र अभियोग दावी भएको प्रस्तुत मुद्दामा वादी नेपाल सरकारका तर्फबाट बहसका लागी उपस्थित विद्वान जिल्ला न्यायाधिवक्ता श्री यदुनाथ शर्माले मृतक शालीकराम पुडासैनीले आत्महत्या गरि मर्नु भन्दा पहिले निजले व्यक्त गरेको भिडियोमा यी प्रत्येवादीहरु रवि लामिछाने, युवराज कडेल र अस्मिता कार्कीको काम व्यवहारका कारण आफुले बाध्य भई आत्महत्या गर्नु परेको भनि व्यक्त गरेको भिडियो रिकर्ड र सो भिडियोको ल्याब परिक्षणबाट समेत भिडियोको तथ्य प्रमाणीत भएको अवस्था हुदा यी प्रत्येवादीहरुलाई प्रस्तुत अभियोग दावी बमोजिमको कसुर अपराधमा हदै सम्मको कैद सजाय हुने हुदा हाल मुद्दा पूर्पक्षका लागी पनि निजहरु तिनैजनालाई मुलुकी फौजदारी कार्यविधी संहिता २०७४ को दफा ६७(१) बमोजिम थुनामा राखीनु पर्छ भनि गर्नु भएको बहस सुनियो।

त्यस्तै जाहेरवाला बट्टीप्रसाद पुडासैनी र सम्भना घिमिरे पुडासैनीको तर्फबाट बहसका लागी उपस्थित विद्वान अधिवक्ताहरु श्री राजकुमार श्रेष्ठ, र श्री दिपक भट्टराई र श्री भद्रप्रसाद नेपाल (स्वागत नेपाल) ले मृतकले, मर्नुभन्दा पहिले,

✓

आफनो मृत्यूको वारेमा व्यक्त गरेको भनाई प्रमाणीत गर्ने अन्य थप प्रमाण उपलब्ध हुन सक्ने अवस्था नहुने हुदा मृतकले भनेको सोही भनाई नै अन्तीम र भरपर्दो प्रमाण हुने हुदा सो भनाईलाई महत्वपूर्ण प्रमाणको रुपमा ग्रहण गरी प्रस्तुत अभियोग प्रमाणीत हुने अवस्था भएकाले हाल मुद्दा पूर्पक्षका लागी यी प्रत्येवादीहरुलाई थुनामै राखिनु पर्छ भनि गर्नु भएको वहस समेत सुनियो ।

प्रत्येवादीहरु रवि लामिछाने र युवराज कडेलका तर्फबाट वहसका लागी उपस्थित विद्वान बरिष्ठ अधिवक्ता श्री सुशिल पन्त, विद्वान अधिवक्ताहरु श्री सुनिल पोखेल, श्री राजु थापा, श्री नारायण गिरी, श्री तिर्थप्रसाद पौडेल र कृष्ण पौडेल र श्री चुडामणी सापकोटा एवं अर्का प्रत्येवादी अस्मिता कार्कीको तर्फबाट वहसका लागी उपस्थित विद्वान अधिवक्ताहरु श्री रामगोपाल श्रेष्ठ, श्री कल्पना उप्रेती, श्री अनन्तदेव पराजुली, श्री नारायण गिरी, श्री छायाकुमारी चन्द, श्री फुलमाया रानामगर, श्री निमा गिरी, श्री बद्रीप्रसाद पौडेल, केदार गुरागाँई र मनिष कुमार श्रेष्ठ समेतले मृतक शालीकराम पुडासैनीले मर्नुभन्दा पहिले आफनो मोबाईलमा रिकर्ड गरेको भनिएको भिडियो घटनास्थल भन्दा बाहिर अनाधिकृत व्यक्तिको पहुचमा गई सम्पादित समेत भएको अवस्थामा सामाजिक संजालमा सार्वजनिक भएको सोही भिडियो नै प्रस्तुत मुद्दामा सबुत प्रमाणको रुपमा पेश गरिएको अवस्थामा सो भिडियोको विश्वसनियता र विसुध्दतामै अनेक आशंकाको स्थिती विध्यमान रहेकाले सो शंकास्पद अवस्थाको भिडियोलाई भरपर्दो र विश्वसनिय प्रमाणको रुपमा ग्रहण गर्न मिल्दैन । हाल मृतक रहेका शालीकराम पुडासैनी र यी प्रत्येवादीहरु अलग अलग स्वतन्त्र पेशा व्यवसायका व्यक्तिहरु भएको हुदा कोही कसैले कसैलाई दवाव धम्की दिनु पर्ने र सोही दवाव धम्कीका कारणले आत्महत्या गरिहाल्नु पर्ने भन्ने भनाई विश्वास लाएक नभएकाले सोही आधारमा प्रत्येवादीहरुलाई कसुरदार ठहर गर्न मिल्ने अवस्था नहुदा मुद्दा पूर्पक्षका लागी यी प्रत्येवादीहरुलाई मुलुकी फौजदारी कार्यविधी संहिता २०७४ को दफा ६९ बमोजिम साधारण तारेखमा राखिनु पर्छ भनि गर्नु भएको वहस समेत सुनियो ।

वादी प्रत्येवादीका तर्फबाट दुवै पक्षका कानून व्यवसायीहरुले गर्नु भएको उल्लेखित वहस र मिसिल संलग्न तत्काल प्राप्त प्रमाण कागज समेत अध्ययन गरी दशी प्रमाणको रुपमा पेश गरिएको मृतक शालीकराम पुडासैनीले मर्नु भन्दा पहिले निजको मृत्युको वारेमा व्यक्त गरेको भनिएको भिडियो कथन, घटनाको प्रकृती, घटनास्थलको वस्तुगत अवस्था र प्रचलित कानून समेतका आधारमा थुनछेक प्रयोजनका लागी विवेचना गर्दा: अभियोग दावीमा उल्लेखित मुलुकी अपराध संहिता २०७४ को दफा १७७ मा कसैले कसैको नियतपूर्वक ज्यान मार्न वा ज्यान मार्ने कुनै

✓

✓

काम गर्न वा गराउन हुदैन भन्ने व्यवस्था उल्लेख भएको छ भने ऐ. संहिताको दफा १८५ मा कसैले कसैलाई आत्महत्या गर्न दुरुत्साहन दिन वा त्यस्तो काम गर्ने सम्मको परिस्थिती खडा गर्न वा गराउन हुदैन । सो बमोजिमको कसुर गर्ने व्यक्तिलाई पाँचवर्ष सम्म कैद र पचास हजार रुपैया सम्म जरिवाना हुनेछ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाईन्छ । प्रमाण ऐन २०३१ को दफा ११ मा कुनै मरेको व्यक्तिले, आफु मर्न लागेको अवस्थामा, होस छुदै, आफ्नो मृत्युको कारणका सम्बन्धमा, व्यक्त गरेको कुरा प्रमाणमा लिन हुन्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ ।

आत्महत्या वा कर्तव्य के हो भन्ने धेरै विवादका विषयमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट विभिन्न समयमा धेरै नजीर सिद्धान्तहरु प्रतिपादन भएको अवस्था भए पनि गत वर्ष २०७४ साल भाद्र १ गते देखी मात्र लागु भएको मुलुकी अपराध संहिता २०७४ को दफा १८५ ले व्यवस्था गरेको आत्महत्या गर्न दुरुत्साहन दिनेकार्य पनि कानून विपरतिको अपराध मानिने भन्ने नया कानूनी व्यवस्थाको प्रारम्भ पछि, यस्तो प्रकृतीको मुद्दाको विषयले सम्मानित सर्वोच्च अदालतमा प्रवेश पाई सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट यस सम्बन्धी नजीर सिद्धान्तहरु प्रतिपादन भई सकेको अवस्था आजका मिति सम्म देखिदैन ।

यस्तो अवस्थामा भारत, बेलायत, अमेरिका लगायतका देशहरुको प्रस्तुत विषयसंग सम्बन्धीत कानूनी व्यवस्था र सो सम्बन्धी न्यायिक अभ्यासलाई हेर्दा भारतीय प्रमाण कानूनको दफा ३२(१) मा Statement written or verbal of Relevant Fact Made by a Person Who is Dead भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ, भने प्रयोगको अभ्यासमा त्यस्तो Dying Declaration Executive Megistrate, Judicial Megistrate र सो उपलब्ध नभएको अवस्थामा Police Officer Or Medicle Officer को अगाडी मर्ने अवस्थाको व्यक्तिसंग मृत्युको कारणको बारेमा प्रश्नोत्तर शैलीमा सोधी Carefully & Duly Record गरिएको र अन्य प्रमाणहरूसंग Corroborative Relevancy भएको अभिव्यक्तिलाई मात्र Dying Declaretion को रुपमा प्रमाणमा ग्राह्य गरिने अभ्यास रहेको देखिन्छ ।

England को Criminal Justice Act 2003 ले मृतकको Murder, Manslaughter and Setteled Hopeless Expectation को अवस्थामा मात्र मरेको व्यक्तिले मर्नु भन्दा पहिले व्यक्त गरेको मृत्यूसंग सम्बन्धीत भनाई अन्य प्रमाणबाट समेत समर्थित भएको अवस्थामा प्रमाणमा लिन हुन्छ भन्ने न्यायिक अभ्यास रहेको देखिन्छ ।

American Federal Rule of Evidence मा Dyinig Decleration is an Addmissiable Evidence only under the Genuin Belief of His or Her Death

✓

was Imminent भनि उल्लेख भएको पाईन्छ ।

यसरी नेपाल लगायत विभिन्न देशको कानूनी व्यवस्था र न्यायिक अभ्यास समेत अध्ययन गर्दा अरु कसैको कारण वा व्यवहारले कुनै व्यक्तिको जीवनका वांच्ने सबै सम्भावनाहरु सकिएको महसुस गरी आत्महत्या गर्ने अन्तीम निर्णयमा पुगको अवस्थामा त्यस्तो व्यक्तिले आफु मर्नु भन्दा लगत्तै पहिले व्यक्त गरेको मृत्यु सम्बन्धी भनाई मात्र सत्यका लागी कुनै अदालतमा सपथ लिएर बोलीएको सत्य कथन कम सत्य हुदैन भन्ने मान्यताका आधारमा त्यस्तो भनाईलाई Dying Declaration, (Leterm Mortum: The Words Before Death) (Truth lives in lips of Dying person) भन्ने विश्वासको रुपमा प्रमाणमा लिने गरेको पाईन्छ ।

उल्लेखित अभ्यास र प्रचलित नेपाल कानूनको परिदृश्यमा मृतक शालीकराम पुडासैनीले आत्महत्या गर्नु भन्दा पहिले व्यक्त गरेको भनिएको र प्रस्तुत मुद्दामा प्रमाण स्वरुप पेश गरिएको भिडियो रिकर्डको प्रमाणीक मुल्य (Evidential Value) प्रमाणीक विश्वसनियता (Evidential Confidentiality) र प्रमाणीक विशुद्धता (Evidential Sanctity or being holyness) को दृष्टिले भिडियोको विश्लेषण गर्दा: घटनास्थलको कोठामा भिडियो रिकर्ड गर्दाको क्षण हाल मृतक रहेका शालीकराम पुडासैनी भित्री वस्त्रमा देखिएका छन भने निजको भुण्डीएको अवस्थामा रहेको मिसिल संलग्न लाशको फोटोमा निजले पाईन्ट शर्ट लगाएको अवस्था देखिन्छ । सो अवस्थाले मृत्युकालीन घोषण गर्दाको अवस्था र आत्महत्या गर्दाको अवस्था एउटै नभई फरक अवस्था रहेको भन्ने देखिन्छ । यो फरक देखिने अवस्थाले भिडियोमा व्यक्त गरेको भनाई नै Words Before Death of Dying Person थियो वा थिएन भनि एकिन गर्न Vedio Record गरेको समय र निजले आत्महत्या गरी देहत्याग गरेको समयको अन्तर छुट्याउन सबुतको रुपमा रहेको भिडियो र मृतकको शव परिक्षण प्रतिवेदनमा मृत्युको समय उल्लेख हुनु आवश्यक देखिन्छ । जुन अनुसन्धानका क्रममा गरिएको शव परिक्षणको प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको देखिदैन । भिडियो रिकर्डको अन्तमा मृतक शालीकराम पुडासैनीले आफ्नो दुवै हात जोडेर आफ्ना वृद्ध बुवा, आमा र पत्नीलाई आफुले आत्महत्या गर्नुको कारण र दुखको पश्चाताप बोध गरी क्षमायाचना गर्दै दुवै हात जोडेर प्रणाम दण्डवत गरेको देखिने अवस्थाले सो भिडियो निज आफैले एकलै (Selfie) खिचेको भन्ने देखिएन । निजले घटनास्थलको सो कोठामा उपयुक्त उचाईको स्थानमा आफ्नो मोबाईल भिडियो रिकर्ड मोडमा स्थिर राखी भिडियो खिचेको हो भने घटनास्थल मुचुल्का र वरामदी मुचुल्कामा मोबाईल त्यस्तो स्थानमा राखेको अवस्थामा भेटिएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको पनि देखिएन । अतः सो भिडियो रिकर्ड हुदा निज शालीकराम

✓

पुडासैनीले अर्को कुनै व्यक्तिको सहयोगमा सो भिडियो रिकर्ड गरेको अवस्था देखिन्छ । अतः घटनास्थलमा मृतक बाहेक अर्को व्यक्ति पनि भएको अवस्थामा मृत्युकालीन घोषणा पछि आत्महत्या गर्दा घटनास्थलमा रहेको अर्को व्यक्तिले निजलाई आत्महत्या गर्नबाट रोक्न, बचाउन, हार गुहार गर्न सक्ने तत्कालिन विद्यमान अवस्थामा सो भएको नदेखिनुले भिडियो रिकर्डको लगत्तै निजले आत्महत्या गरेको नभई सो भिडियो रिकर्ड गर्दाको निजको मनस्थिती (State of Mind) र निजले आत्महत्या गर्दाको परिस्थितिको निरन्तरता (Continuation) थियो भन्ने कुरामा भिडियो रिकर्ड गर्दाको अवस्थामा निज भित्री वस्त्रमा देखिएको अवस्था र आत्महत्या गर्दा निजको भुण्डीएको लाशमा पाइन्ट, शर्ट सहितको पहिरनमा देखिएको अवस्थाले निजको परिस्थितीको बदलावको अवस्था (Situational change) पछिको मृत्युकालीन घोषणालाई सोसंग सम्बन्धीत अन्य Corroborative Evidential Siquence ल नजोडिदा सम्म सोही भनाईलाई मात्र निर्णायकप्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न नसकिने अवस्थामा त्यसरी समर्थित हुने अन्य प्रमाण Corroborative Evidential मिसिल संलग्न रहेको देखिएन ।

प्रमाण ऐन २०३१ को दफा ११ मा मरेको व्यक्तिले आफु मर्नु भन्दा पहिले, मर्न लागेको अवस्थामा, होस छदै मृत्युको कारणका बारेमा व्यक्त गरेको भनाईलाई प्रमाणमा लिन मिल्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था उल्लेख भएको अवस्थाले जुनसुकै अवस्थामा मृतकले भनेको मृत्यु सम्बन्धी निजको भनाई मृत्युकालीन घोषणको रूपमा प्रमाणमा लिनु पर्ने भन्ने नभई मृतकले मर्नु भन्दा पहिले मर्न लागेको अवस्थामा मृत्युका बारेमा व्यक्त गरेको भनाई मात्र प्रमाणमा लिन मिल्ने हुदा मृतक शालीकराम पुडासैनीले कती समय पहिले भिडियो रिकर्ड गरी कती समय पछि डोरीमा भुण्डीएर आत्महत्या गरेका थिए भन्ने समय एकिन नगरी सो भिडियो मृत्युकालीन घोषणा हो वा होईन भनि एकिन गर्न सकिने अवस्था नहुदा सो भिडियोको फोरेन्सिक परिक्षण गर्ने विशषज्ञ र मृतकको शव परिक्षण गर्ने विशषज्ञलाई विशषज्ञ प्रमाणको रूपमा अदालतले थप परिक्षण नगरी नबुझी प्रस्तुत विषय एकिन गर्न सकिने अवस्था देखिएन ।

मिसिल संलग्न कल डिटेल विवरणबाट मृतक शालीकराम पुडासैनी र यी प्रत्येबादीहरुका बिच पटक पटक फोन सम्पर्क भएको देखिने अवस्थाले प्रत्येबादीहरु रवि लामिछाने, युवराज कडेल र हाल मृतक रहेका शालीकराम पुडासैनी एउटै टेलीभिजनमा संगै काम गर्ने सहकर्मी र पछि पूर्व सहकर्मी भएको देखिने अवस्था र मृतकले नै प्रेम सम्बन्ध रहेको भनि स्वीकार गरिकी प्रत्येबादी मध्येकी अस्मिता कार्कीका बिच मोवाईल फोनमा पटक पटक सम्पर्क हुनु कुनै

5 ✓

✓

अश्वभाविक नभएको र निजहरुका बिचको सो फोन सम्पर्कमा के कस्तो सम्वाद भएको थियो र सो सम्वादमा धम्की वा दबावको भाषाशैलीका शब्दहरु प्रयोग भएका थिए वा थिएनन भन्नलाई निजहरुका बिचको सो कुराकानीको Voice Record उपलब्ध नभएको अवस्थामा केवल निजहरुका बिच मोबाईल सम्पर्क भएको देखिने कल डिटेलको विवरणको अवस्थाले मात्र निजहरुका बिच अबान्छीत सम्वाद भएको थियो र सोही सम्वाद नै मृत्युको कारण थियो होला भनि अनुमान गर्न कानूनतः मिल्ने अवस्था पनि तत्काललाई देखिएन ।

घटना हुदाका बखत यी प्रत्येवादीहरुको घटनास्थलमा उपस्थिती भएको भन्ने देखिएन । मृतकको लाशमा घाउचोट भएको देखिने मिसिल संलग्न मृतकको फोटोले भुण्डीएर आत्महत्या गरेको व्यक्तिको शरीरमा के कसरी घाउचोटको अवस्था रहयो भन्ने अनुसन्धानबाट खुलेको देखिएन । अतःसो अवस्थाले यी प्रत्येवादीहरु विरुद्धको मुलुकी फौजदारी कार्यविधी संहिता २०७४ को दफा १७७ को मागदावीका सम्बन्धमा

प्रस्तुत आदेशमा थप केही उल्लेख गर्नु पर्ने देखिएन । भिडियो कथनमा मृतकले आफुलाई यी प्रत्येवादीहरुबाट प्राप्त हुने न्यूनबेतनबाट आफुले बैकको ऋणको किस्ता तिर्न नसकि आर्थिक समस्याले डिप्रेसनमा समेत पुगेको भनि निज स्वयंले उल्लेख गरेका र निज हाल यी प्रत्येवादीहरूसंगै काम गरेको र निजहरुले नै निज मृतकलाई पारिश्रमिक दिनु पर्ने अवस्था नभई निज अर्को टेलिभिजनमा बिगत दुई महिना देखि अलग्गै काम गरि रहेको भन्ने अवस्थाले निजको आर्थिक निर्भरता र सो संगको तनाव यी प्रत्येवादीहरूसंग सम्बन्धीत रहेको भन्ने देखिएन ।

मृतकले भिडियो कथनमा यी प्रत्येवादीहरुले आफुलाई संगै काम गर्ने क्रममा विभिन्न विभिन्न शारीरिक र मानसिक तनाव दिने गरेका थिए भनि उल्लेख गरेको देखिदा दुई महिना पहिले संगै काम गर्ने क्रममा दिएको भनिएको शारीरिक एवं मानसिक तनावले अहिले यतिबेला आत्महत्या गर्नु परेको भन्ने भनाई समय सान्दर्भिकताको दृष्टिले समेत विश्वासयोग्य मान्न सकिने अवस्था भएन ।

मृतक आफैले स्वीकार गरेको यी प्रत्येवादी मध्येका प्र. अस्मिता कार्कीसगको निजको बिवाहईत्तर प्रेम सम्बन्ध र त्यो सम्बन्धलाई यी प्रत्येवादी मध्येका रवि लामिछाने र युवराज कडेलले थाह पाई निजहरुले संचालन गर्ने सिधाकुरा जनतासंग टेलिभिजनमा कार्यक्रममा सार्वजानिक गरिदिने हुन कि भन्ने सम्भावित भय वा त्रासले आफ्नो घर परिवार वा स्वजनको ईज्जत प्रतिष्ठामा आंच

९

✓

32

आउन सक्ने दुखदायी अवस्थाको परिकल्पना गरी निजले आत्महत्या गरेका हुन भने त्यो मृत्युको कारण (Immediate Cause of Death) निज मृतकको आफ्नै विवाहईत्तेरको प्रेम सम्बन्ध र त्यसबाट श्रृजीत तनावलाई निजले सहि रूपले व्यवस्थापन गर्न नसकेको कारण उत्पन्न भएको निजको आफ्नै उद्वेलित मनोदशा जिम्मेवार थियो वा यी प्रत्येवादीहरुको कार्य व्यवहार जिम्मेवार थियो भन्ने कुरा प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धानबाट स्पष्ट खुलेको अवस्था छैन । प्रमाण स्वरूप पेश गरिएको भिडियोमा मृतकले प्रत्येवादीहरुले आफुलाई यो यो किसिमले धाक धम्की दिए भनि उल्लेख गरेको भन्ने सन्दर्भलाई लिएर सो विषयमा यी प्रत्येवादीहरुबाट त्यसरी भने बमोजिमको कुनै कार्य कसुर भए गरेको थियो वा थिएन भन्ने तर्फ प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धान केन्द्रित भएको देखिदैन ।

तथापी, यी प्रत्येवादी मध्येका रवि लामिछाने, युवराज कडेल र हाल मृतक रहेका शालीकराम पुडासैनी एउटै टेलिभिजन कार्यक्रममा केही समय संगै काम गरि कार्यक्रम उत्पादन, प्रसारण गर्ने कला, कौशल, सीप र श्रोतसामाग्रीको प्रयाप्त जानकारी भएका निज शालीकराम पुडासैनी यी प्रत्येवादीहरुबाट छुट्टीएर अलगगै माउण्टेन टेलीभिजनमा काम गर्न सुरु गरेको अवस्थामा निजसंग यी प्रत्येवादीहरु मध्येका रवि लामिछाने र युवराज कडेलको कुनै आग्रह, पूब्राग्रह, दुराग्रह, वैमनस्यता, प्रतिसोध वा अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा थिएन वा सहकर्मी हुनुको नाताले निजको प्रत्येवादी मध्येका अस्मिता कार्की संगको विवाहईत्तेर निजी सम्बन्धका बारेमा थाह जानकारी नै थिएन र निजलाई सहकर्मीको अवस्थाबाट अलग भई सकेको अवस्थामा यी प्रत्येवादीहरुले सो सम्बन्धको विषयलाई लिएर कार्यक्रम सार्वजनिक गर्ने धम्की वा त्रास देखाएनन होला र सो धम्की र त्रास निज मृतक शालीकराम पुडासैनीलाई आत्महत्या गर्ने दुस्प्रेरित गर्ने तहसम्मको कारण थिएन होला भनि अहिले नै भन्न सकिने अवस्था पनि देखिएन ।

तथापी, भिडियोमा रिकर्ड गरिएको भनिएको मृतकको भनाईको भिडियोलाई अनुन्धानमा संलग्न नरहेको अनाधिकृत बाह्य व्यक्तिको पहुचमा पुगी, सम्पादन समेत गरी सामाजिक संन्जाल मार्फत सार्वजनिक समेत भएको मिसिल संलग्न सो भिडियोको विशुद्धता र विश्वसनियतामा शंकाको गुन्जायस रहेको भन्ने प्रत्येवादी पक्षको जायज शंकालाई अदालतले भिडियोको सन्दर्भ सच्चाईका बारेमा थप विशपज्ञ परिक्षण नगरी नगराई सोही प्रमाणका आधारमा मात्र यी प्रत्येवादीहरुलाई मुद्दा पूर्पक्षका लागी थुनामै राखिनु पर्छ भनि जाहेरवाला र बादी नेपाल सरकारका तर्फबाट बहस गर्ने विद्वान कानून व्यवसायी र विद्वान जिल्ला न्यायाधिवक्ताको बहस बुंदालाई स्वच्छ सुनुवाईको सिध्दान्त एवं न्याय र कानूनको रोहबाट उपयुक्त मान्न

सकिएन ।

अतः उल्लेखित अवस्था र आधार समेतबाट प्रस्तुत मुद्दामा पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने नै हुदा मुद्दा पूर्पक्षका लागी प्रत्येवादी मध्येका रवि लामिछानेबाट मुलुकी फौजदारी कार्यविधी संहिता २०७४ को दफा ६८ बमोजिम नगद रु ५,००,०००। (पाँचलाख) र प्रत्येवादी मध्येका युवराज कडेलबाट नगद रु ३,००,०००। (तिनलाख) धरौट वा सो बराबरको जेथाजमानत वा कुनै समय शर्त बिनाको बैंक ग्यारेण्टी दिए लिई मुद्दा पूर्पक्षका लागी निजहरुलाई तारेखमा राख्नु ।

प्रत्येवादी मध्येका रवि लामिछाने र युवराज कडेल न्यूज२४ टेलीभिजनमा सिधा कुरा जनतासंग कार्यक्रम संचालन गर्ने संचारकर्मी भएको र प्रस्तुत मुद्दाको विषय निजहरुले संचालन गर्ने गरेको सो टेलिभिजन कार्यक्रमको विषय वस्तुसंग पनि सम्बन्धीत रहे भएको देखिदा प्रस्तुत मुद्दा सक्षम अदालत (Competent Court of Justice) भित्र हाल विचाराधिन रहेको अवस्था हुदा प्रस्तुत मुद्दाको अन्तीम टुगो नलाग्दा सम्म प्रस्तुत मुद्दाको विषयवस्तुलाई लिएर अनुसन्धानमा संलग्न प्रहरी, अभियोजनकर्ता सरकारी वकिल, पिडित परिवार, मुद्दाका सम्बन्ध साक्षी, मौकामा बुझिएका अन्य व्यक्तिहरु, प्रमाणको वैज्ञानिक परिक्षणमा संलग्न विशषज्ञ, चिकित्सक, अदालत र समग्र न्यायिक प्रकृयाका बारेमा कुनै पनि विषयवस्तु समावेश गरी संकलित प्रमाणको विश्वसनियतामा अन्यथा असर पुरयाउने उद्देश्यले अदालत भन्दा बाहिर कुनै पनि सार्वजानिक कार्यक्रम गर्न, टेलिभिजन कार्यक्रम प्रशारण गर्न, फेशबुक लाईभ,ट्वीटर, यूट्यूब लगायतका सामाजिक संन्जाल वा अन्य सार्वजानिक संचार माध्यमबाट विचार वा प्रतिक्रिया स्वदेश वा विदेशबाट व्यक्त गर्न, गराउने नपाउने गरी एवं औषधी उपचारका लागी विदेश जानु परेको अवस्थामा यस चितवन जिल्ला अदालतको लिखित पूर्व अनुमती लिएर मात्र विदेश जान पाउने गरी निज प्रत्येवादीहरु रवि लामिछाने र युवराज कडेललाई शर्त सहितको उल्लेखित धरौटी रकम क्रमशः नगद रु ५,००,०००। (पाँचलाख) र रु ३,००,०००। (तिनलाख) रुपैया धरौट वा सो बराबरको जेथाजमानत वा बिना कुनै शर्तको बैंक ग्यारेण्टी दिए लिई मुलुकी फौजदारी कार्यविधी संहिता २०७४ को दफा ६८ बमोजिम उल्लेखित शर्त सहितको कागज गराउनु ।

उल्लेखित शर्त सहित माग गरिएको नगद धरौटी वा सो बराबरको जेथा जमानत वा शर्त बिनाको बैंक ग्यारेण्टी दाखिल गर्न नसके वा नमाने निजहरु दुवैजनालाई नियमानुसारको सिधा खान पाउने गरी थुनामा राख्न कारागार कार्यालय भरतपुर चितवनमा पठाउनु ।

अर्का प्रत्येवादी अस्मीता कार्कीसंग मृतक शालीकराम पुडासैनीले आफु विवाहित भएको कुरा सुरुमा लुकाई ढाँटी छली प्रेमसम्बन्ध राखी विवाहका लागी निजलाई दबाव दिदै आएको र यी प्रत्येवादीले विवाहको प्रस्ताव ईन्कार गरे पछि निजहरुको सम्बन्धमा खटपट आई विवाहित पुरुषसंगको प्रेम सम्बन्धबाट निज अस्मिता कार्की स्वईच्छाले टाढा हुन खोजेको अवस्थामा निजलाई विवाहका लागी दबाव दिई विवाह गर्न नमानेमा आफुले विष सेवन गरी मर्छु भन्ने सम्मको धम्की सहितको यासेज मृतक शालीकराम पुडासैनीले निज अस्मिता कार्कीलाई दिएको यासेज बहसका क्रममा पेश भएको देखिने अवस्थाले सो अवस्थामा पनि र निजले अन्य प्रत्येवादीहरु रवि लामिछाने र युवराज कडेललाई घटना मिति भन्दा पहिले चिनेको नभई प्रस्तुत मुद्दामा सगै हिरासतमा रहेको अवस्थामा मात्र देखी चिनेको भनि प्रत्येवादीहरुले बयान गरेको अवस्था हुदा निज अस्मिता कार्कीले मृतक शालीकराम पुडासैनीलाई आत्महत्या गर्न दुरुत्साहन हुने के कस्तो कार्य वा षडयन्त्र गरेकी थिईन भन्ने मिसिल संलग्न तत्काल प्राप्त प्रमाण कागजबाट स्पष्ट खुलेको अवस्था नदेखिदा निजको हकमा पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने गरी हाल मुद्दा पूर्पक्षका लागी निजलाई थुनामा राख्नु पर्ने वा निजबाट धरौटी माग्नु पर्ने सम्मको अवस्था नदेखिदा निजलाई मुद्दा पूर्पक्षका लागी मुलुकी फौजदारी कार्यविधी संहिता २०७४ को दफा ६९ बमोजिम साधारण तारेखमा राख्नु ।

प्रस्तुत मुद्दामा प्रत्येवादी चुक्ता भई सकेको देखिदा बादी नेपाल सरकारका साक्षी, प्रतिबेदक, जाहेरवाला, मौकामा बुझिएका व्यक्तिहरु, जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय चितवन मार्फत यस अदालतमा उपस्थित गराउन प्रस्तुत मुद्दा अनुसन्धान गर्ने जिल्ला प्रहरी कार्यालय चितवनलाई लेखी पठाउनु । प्रत्येवादीहरुले अदालत समक्षको बयानमा उल्लेख गरेका निजहरुका साक्षी बादी नेपाल सरकारका साक्षी उपस्थित हुने दिन निज प्रत्येवादीहरु मार्फत नै उपस्थित गराउन लगाउनु ।

मृतक शालीकराम पुडासैनीको शव परिक्षण गर्ने शिक्षण अस्पताल महाराजगंज काठमाण्डौका चिकित्सक डा. मणी महर्जन र डा. बिभुती शर्मालाई मुलुकी फौजदारी कार्यविधी संहिता २०७४ को दफा १०२ बमोजिम विशपज्ञ वकपत्रका लागी यस अदालतमा उपस्थित गराउनु । दशी प्रमाणको रुपमा प्रस्तुत मुद्दाको अभियोगपत्र साथ पेश भएको मृतक शालीकराम पुडासैनीको आवाजको मिसिल संलग्न श्रव्य दृश्य मोवाईल भिडियोको फोरेन्सिक परिक्षण गर्ने नेपाल प्रहरीको केन्द्रिय परिक्षण प्रयोगशालाका फोरेन्सिक विशपज्ञ लाई मुलुकी फौजदारी कार्यविधी संहिता २०७४ को दफा १०२ बमोजिम विशपज्ञ वकपत्रका लागी यस

अदलातमा उपस्थित गराउनु ।

उल्लेखित आदेश अनुसारको सबै कार्य कार्य सम्पन्न गरी आगामी सुनुवाईका लागी नियमानुसार गरी प्रस्तुत मुद्दा पुनः ईजलासमा पेश गर्नु भनि मुलुकी फौजदारी कार्यविधी संहिता २०७४ को दफा ७९ बमोजिम यो आदेश गरि दिएको छ ।

आदेश सुनि सहि गर्ने

निज रवि लामिछाने,

निज युवराज कडेल,

निज अस्मीता कार्की

न्यायाधीश

ईतिसम्बत २०७६ साल भाद्र ०९ गते रोज ०२ शुभम